

НЕОБЈАВЉЕНЕ ХРОНИЧАРСКЕ ВЕСТИ ПО ПРЕЛАСКУ ВАСИОНЕ НА ВЕЛИКИ ФОРМАТ 2005. ГОДИНЕ

МИЛАН ЈЕЛИЧИЋ

Народна опсерваторија, Калемегдан, Горњи град 16, 11000 Београд

Резиме. Дате су вести и описи догађања везаних за српску астрономију, који нису прихваћени за објављивање у часопису "Васиона" по преласку на велики формат 2005. године и то: 1) Приказ часописа "ГЕА" бр. 5; 2) Последњи састанак уређивачког одбора "Васионе" у старом саставу; 3) Педесет година од смрти Јосипа Славенског; 4) Нови поклони Астрономском друштву "Руђер Бошковић"; 5) Компакт диск на коме је представљена 4. српска конференција о облику спектралних линија; 6) Приказ часописа "ГЕА" бр. 6; 7) Изложба "Космика" у Београду; 8) Циклус предавања о совјетској космонаутици; 9) 120 година Астрономске опсерваторије у Београду; 10) Вече посвећено Предрагу Милићевићу; 11) Предавање о Ђорђу Станојевићу; 12) Посета Јана Вондрака Народној опсерваторији; 13) Промоција "Великог речника астрономије" и 14) 121 година Астрономске опсерваторије у Београду.

"ГЕА" БР. 5

Почетком марта 2006. на Народну опсерваторију је стигао годишњак ГЕА Природњачког друштва „Геа“ из Вршца. Разноврсне и садржајно богате активности у 2005. години везане су за биологију, геологију, екологију, астрономију, као и за путовања и планинарство. Одсликавање бројних активности Друштва у виду извештаја, бележака, као и скраћених представљања предавања биће значајно за проучаваоце прошлости овог Друштва.

Астрономија је најприсутнија до сада, чак на 13 страница. Дужина чланака обично не прелази једну страницу годишњака, чији је формат Б 5. Наведимо само потписане астрономске чланке а пре тога друштва из којих потичу аутори: Астрономско друштво „Руђер Бошковић“ – Александар Оташевић: Галаксије и Савремени поглед на ширење космоса, Владимир Ненезић: Аматерска астрофотографија, Срђан Ђукић: Планете других звезда и постојање живота у космосу и Милан С. Димитријевић: Пета српска конференција о облицима спектралних линија у астрофизици; Природњачко

друштво „Геа“ – Драган Лазаревић: Летови на Месец, планирани и остварени, Еволуција планета Земљине групе, Посматрања телескопом у 2005. години и Виђење вршачког астронома аматера; Астрономско друштво „Нови Сад“ – Ратко Миљковац: Кајперов појас и „десета“ планета; Астрономско друштво „Милутин Миланковић“ – Срђан Пењивраг: Истраживања комета сондама мисија *Deep Impact*, Ровери на Марсу и Миша Брацић: Астрономија у основној школи.

Годишњак се ове године појавио на 44 странице у 510 примерака. Кресе га многе добре фотографије и до сада најквалитетнији папир. На челу овог новог успешног пројекта налазио се уредник ГЕЕ Душан Мрђа.

СВАКА ТИ ЧАСТ!

Овим речима се Милан Вулетић на почетку и на крају свог излагања у име чланова претходног Уређивачког одбора „Васионе” захвалио др Милану Димитријевићу на двадесетогодишњем пожртвовном раду на месту главног и одговорног уредника.

Слика 1: Горe лево: Јелена Милоградов-Турин и Милан С. Димитријевић; десно: Александар Томић и Миодраг Дачић. Доле лево: Слободан Нинковић и Милан Вулетић; десно: Милан Вулетић, Милан Јеличић, Јелена Милоградов-Турин.

Слика 2: Горе: Милан Јеличић, Јелена Милоградов-Турин, Милан С. Димитријевић; У средини: Милан С. Димитријевић, Лука Ч. Поповић, Владан Челебоновић, Александар Томић. Доле: Милан Вулетић, Милан Јеличић.

Последњи састанак Уређивачког одбора у старом саставу сазвао је М. С. Димитријевић 1. септембра 2005. у етно ресторану „Дачо” на Карабурми. Поред наведених присутни су били: Јелена Милоградов-Турин, Слободан Нинковић, Александар Томић, Миодраг Дачић, Владан Челебоновић, Лука Поповић и аутор ових редова.

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД СМРТИ ЈОСИПА СЛАВЕНСКОГ

Године 2005. навршило се 50 година од смрти југословенског композитора Јосипа Славенског (Чаковец, 1896 – Београд, 1955), једног од најугледнијих чланова нашег Друштва. Тим поводом ево неколико актуелних цртица везаних за његово име.

ШТА ЋЕ БИТИ СА ЛЕГАТОМ ЈОСИПА СЛАВЕНСКОГ?

Захваљујући Скупштини града Београда 1983. године формирана је спомен соба Јосипа Славенског. Савезу организација композитора Југославије (СОКОЈ) дат је на коришћење велики стан (Трг Николе Пашића 1/V) с тим да он води Легат Јосипа Славенског. О Легату, од 1997. године када је основан брине Музички информативни центар СОКОЈ-а.

Нажалост нова усклађивања СОКОЈ-а по важећим законима, по којима ова организација не може да се бави ничим другим осим са основном делатношћу, а то је заштита ауторских права својих чланова, довела су до тога да је од 1. јануара 2006. Легат остао без финансијске подршке. Можда је решење у прикључењу Легата Кући легата коју је недавно основала Скупштина града Београда.

*

Легат чини радна соба Јосипа Славенског. У њој се налазе: библиотека (међу књигама су и астрономске), нототека, рукописи, писма (преко 1000), клавира, гитара, лични предмети. У очи одмах пада да је соба у балканском стилу – лепе је пиротски ћилими, босански сточићи, црногорске ручно рађене столице, а ту су и гусле и даире итд.

Од астрономске опреме видљив је само поморски дурбин, чији је окуларни део у расулу. Ту је и снимак великог дурбина, који се сада налази у Чаковцу (Међимурје). То су вероватно дурбини које помиње Ненад Јанковић у ВАСИОНИ из 1956. на страници 16.

Очаран небом и у тренуцима посебне инспирације Славенски је радио на свом обимном животном астро-музичком пројекту, који је познат под различитим називима, на пример „Хелиофонија“, а који није завршио због преране смрти. Доста се бавио аналогијама између звучних (музичких) и светлосних (астрономских) таласа, односно тзв. „астроакустиком“.

Познат је и по популаризацији астрономије, нарочито у музичким круговима. У Загребу, пре Другог светског рата, био је вероватно учитељ

музике и астрономије Николи Херцигоњи, а у Београду многима, на пример Љубици Марић, потоњем академику.

У раду нашег Друштва доста се заузимао после Другог светског рата.

НАУЧНИ СКУП

Поводом 50 година од смрти великог композитора у организацији СОКОЈ-МИЦ-а, Факултета музичке уметности и Музиколошког института САНУ одржан је научни скуп „Јосип Славенски и његово доба“. Саопштена су 23 рада. Скуп је одржан од 8 – 11. новембра 2005. у сали СОКОЈ-МИЦ-а и Легата Славенски. У току је припрема зборника радова са овог скупа.

КЊИГА „ЈОСИП“

Планира се да до маја 2006. изађе из штампе књига „Јосип“, коју је написала Милана супруга композитора. Издавачи ће бити СОКОЈ-МИЦ и Музичка школа „Јосип Славенски“ из Београда (мора да се каже из Београда, јер истоимене школе постоје у Новом Саду и Призрену – егзистенција последње под тим називом мало је вероватна).

МУЗИЧАРИ АСТРОНОМИ

Консултант у писању ових вестица била је музиколог мр Ана Котевска, чији је цео живот везан за Јосипа Славенског. Познавала га је од пете године, а сада, пред пензијом, је директор његовог Легата. Слушајући Ану како лепо пева, у улици Св. Саве где су становали, Славенски је рекао њеним родитељима да би она требало да упише музичку школу. Тако јој је усмерио живот.

А онда, крајем 1971. године, пре дипломског испита на Музичкој академији, следио је завршни испит из Историје југословенске музике, код професора Властимира Перичића, такође љубитеља астрономије. У комисији је био још један астроном аматер са телескопом, Никола Херцигоња.

Главно питање односило се на стваралаштво Јосипа Славенског.

„Ја која сам од малена ценила његово дело и била често његов гост, причала сам детаљно о свакој композицији. Када сам завршила професор Перичић је рекао:

– Колегинице, све је било исцрпно и добро, али нам нисте ништа рекли о једном великом интересовању Јосипа Славенског:

На ово питање помало иронично сам одговорила:

– Ви вероватно мислите на астрономију, али он је био астроном аматер.

Погледали су се, а онда и осмехнули и рекли да изађем у ходник и сачекам оцену. После извесног времена изашао је професор Херцигоња са речима:

– За мало да Вам смањимо оцену на деветку; зар нисте знали да смо и Власта и ја астрономи аматери.

– Јаоо . . . , узвикнула сам.

У каснијим сусретима, сећајући се овог испита, професор Херцигоња би ме често питао:

– Кажите у којој је фази Месец данас?“

РАЗВОЈ АСТРОНОМИЈЕ КОД СРБА IV

О два велика југословенска композитора из Хрватске, Јосипу Славенском и Николи Херцигоњи, који су за нека своја дела инспирацију нашли у васиони и чарима ноћног неба биће речи на Конференцији под горњим насловом, која се у организацији нашег Друштва одржала од 22. до 26. априла 2006. у Планетаријуму.

У секцији Књижевност, уметност и астрономија доцент др Весна Микић је пријавила рад *Јосип Славенски и астроакустика – у сусрет новом звуку*, а др Бранка Радовић *Телескоп композитора Николе Херцигоње*.

НОВИ ПОКЛОНИ

Јуна 14. 2006. проф. др Мирјана Вукићевић-Карабин поклонила је библиотеци Друштва комплете годишта Скај енд Телескоп за 1988, 1989 и 1990. годину. Како Друштво већ поседује неке углавном оштећене бројеве ових годишта следио је избор боље очуваних и њихово корицење. Сада библиотека има укорицењено 12 годишта.

Жеља нам је да имамо све књиге овог најпознатијег светског астрономског часописа. Да ли је то достижан циљ?

Јула 13. 2007. Видосава Богдановић, супруга покојног Борка Богдановића, поклонила је библиотеци комплет „Галаксије“, научно-популарног часописа, који је престао да излази. Како већ поседујемо распарене бројеве изабрани су квалитетнији примерци и извршено је корицење.

Звездана, кћерка П. М. Ђурковића, је 7. августа 2007. поклонила Друштву део астрономске заоставштине свога оца: фасцикле са објављеним стручним и популарним радовима, факултетске скрипте и књиге од пре Другог светског рата, предратне публикације Звездаре, астрономске, математичке, стенографске, педагошке, трезвењачке књиге и публикације, превод П. М. Ђурковића чувене књиге Р. Ејткена „Двојне звезде“, документацију везану за рад СДМФАЈ, Националног комитета за астрономију, МАУ итд.

Проф. др Милутин Тадић је половином новембра 2007. библиотеци Друштва поклатио тридесетак астрономских научно-популарних књига, углавном на руском језику.

Наш дугогодишњи члан Радмиловић Драган је 23. јануара 2008. поклатио Друштву скенер НР 6100с за формат А3.

Професорки Мирјани, Видосави, Звездани, Милутину и Драгану срдачно захваљујемо.

CD ПРЕЗЕНТАЦИЈА

Половином јула 2006. на Народну опсерваторију стигао је компакт диск на коме је представљена 4. српска конференција о облику спектралних линија, која је одржана од 10-15. октобра 2003. у Аранђеловцу. Презентација поред насловне стране садржи чланове научног и организационог одбора Конференције, програм, радове учесника на енглеском језику (практично Публикацију бр. 76 Астрономске опсерваторије у Београду, која има 240 страница, која је објављена октобра 2003, а чији су уредници М. С. Димитријевић, Ј. Ч. Поповић и Н. Миловановић), списак аутора и фотографије учесника са радних седница, са свечане вечере, излета на Оплепац и у пећину Рисовача, као и појединачне снимке свих учесника.

Презентацију су направили Ненад Миловановић и Милан С. Димитријевић у 100 копија.

Слика 3: Заједнички ручак. Седе (с лева на десно) Антонис Суликијас (Атина), Евангелија Лирадзи (Атина), Лука Ч. Поповић, Милан С. Димитријевић, Александар Фјодорович Захаров (Москва). Стоје: Ненад Миловановић, Тања Милованов (технички уредник публикација Астрономске опсерваторије) и Мирослав Ђокић.

"ГЕА" БР. 6

И годишњак ГЕА за 2006, Природњачког друштва „Геа“ из Вршца краси љубав Редакције и њеног одговорног уредника Дејана Максимовића. Како је за љубав потребно време излази да су га сви нештедимице даривали.

Наравно да иза овог својеврсног извештаја стоје бројне активности овог родољубивог Друштва у 2006. години.

Као и ранијих година почиње се са прилозима из биологије и екологије, затим прелази на комплексне (географско-туристичке, историјско-етнографске итд.) везане за путовања по Србији и ван ње, а завршава са астрономским. Годишњак уствари завршава разноврсним кратким вестима.

Од астрономских прилога наведимо само потписане: *Црне рупе средњих маса* Александра Оташевића и *Зоне живота око звезда и могућност постојања живота у космосу* Срђана Ђукића, Астрономско друштво „Руђер Бошковић“; *Систем звезде алфа Кентаур, Астрономска посматрања у 2006, Тераформирање – између визије и (не)могућности и Меркур – енергетска база човечанства у будућности* Драгана Лазаревића, Природњачко друштво „Геа“; *Зашто Плутон није више планета?* Ратка Миљковца, Астрономско друштво АДНОС; *Истраживање планета Сунчевог система космичким сондама*, Срђана Пењиврага, Астрономско друштво „Милутин Миланковић“ и *Астрономски камп „Летенка 2006“, 21-23 јул*, Игора Милановића.

У вестима је приказ 24. београдског астрономског викенда који је дао вредни Драган Лазаревић.

Годишњак има 44 странице текста и 4 странице корица. Кресе га добре фотографије и квалитетан папир.

ИЗЛОЖБА "КОСМИКА" У БЕОГРАДУ

16. фебруар – 25. март 2007.

У Галерији САНУ, поводом 150 година од рођења Николе Тесле, одржана је величанствена изложба „Никола Тесла – стваралаштво генија“. Изложба се одвијала од 5. децембра 2006. до 5. априла 2007. с тим што је била прекинута од 5. децембра до 4. фебруара, изложбом посвећеном 150. годишњици од рођења Јована Стерије Поповића. Изложба о Тесли је поново инсталирана и отворена 16. фебруара 2007. године, али овога пута заједно са астрономском изложбом **КОСМИКА, планете, галаксије, свемир**. Ова мултимедијална и интерактивна изложба, о којој ће овде бити речи, била је смештена у најдубљем делу Галерије САНУ, из кога су делимично уклоњени експонати везани за великог научника.

Организатори изложбе су: IS (immaginario scientifico – научна маштовитост) science centre¹; UniAdrion (Virtual University of the Adriatic-Ionian Basin)² главни промотер изложбе у међународним оквирима, Universi-

¹ Интерактивни и мултимедијални музеј за популаризацију науке. Израстао је пре десетак година из Међународног центра за теоријску физику у Трсту.

² UniAdrion је најзначајнији пројекат сарадње 33 универзитета Јадранско-јонске иницијативе (чине је земље бивше Југославије, изузев Македоније, Италија и Албанија), а односи се на промоцију баштине, заштити околине и културни туризам. У њега је укључено око 300 студената и наставника.

tà di Bologna, Università Politecnica delle Marche³, Универзитет у Београду, Central European Initiative⁴ и International Centre for Science and High Technology – UNIDO⁵, уз подршку САНУ и Министарства науке и заштите животне средине Србије.

Госте је су поздравили академик Стеван Коички, потпредседник САНУ, Фабио Карниело, директор Центра из Трста, проф. др Александар Седмак, проректор Београдског универзитета и др Зоран Кнежевић, директор Астрономске опсерваторије у Београду. Изложбу је отворио др Зоран Кнежевић.

Модератор је био академик Александар Маринчић, иначе аутор изложбе о Николи Тесли.

Окосницу изложбе чиниле су видео бим пројекције на четири места, на екранима величине 2 x 3 м. На све стране је врцало од лепих снимака и схема небеских тела НАСЕ, ЕСЕ и других америчких и европских научних организација.

Изложба је имала четири тематска дела:

1. *Космика* у ужем смислу односила се углавном на приказивање прошлости васионе кроз њене кључне фазе, почев од почетне јединствености. На наличја три спојена екрана, три видео бима су синхроно пројектовали снимке различитих небеских тела. Коментари који су описивали снимке, када их је било, обично су се налазили на централном екрану. Очаравајући су били оштри снимци Млечног пута, Сомбреро галаксије . . . чији су делови пројектовани истовремено на сва три екрана, односно на екрану дугом девет метара.

2. *Сва небеска тела*. На два екрана, спреда, пројектована су тела Сунчевог система.

3. *Звездане боје* су имале задатак да представе електромагнетни спектар (и космичке честице), односно да покажу изглед небеских објеката како их види γ , x, УЉ, класична, ИЦ и радио астрономија.

4. *Војаџер* се односио на преглед значајних летилица, којима се истраживао и истражује Сунчев систем, од Спутњика-1 из 1957. па до Нових хоризоната, који требају да стигну до Плутона 2015. године.

Већину приказаних снимака као и коментаре⁶ посетиоци су могли на тенане, или произвољно брзо, да прате и на пар компјутерских екрана.

³ Марке, италијанска покрајина уз јадранску обалу, чији је административни центар Анкона.

⁴ Организација за сарадњу средњеевропских земаља. Основана 1989. Седиште јој се налази у Трсту.

⁵ Међународни центар за науку и високе технологије. Основао га је 1988. године у Трсту нобеловац Абдус Салам. Финансира га италијанска влада, а функционише под покровитељством Уједињених нација, односно њене организације UNIDO (United Nations Industrial Development Organization), која поред осталог помаже и земљама у транзицији.

⁶ Преводаца са италијанског је била Марина Холотков, а стручни редактор др Владан Челебоновић.

IS изложби је придодат део који је припремио Међународни центар за науку и високе технологије. Односио се на проучавање Земље из космоса. На рачунарским екранима могли су да се излиставају снимци различитих делова Земљине површине и резултати њихове обраде.

Изложба је имала генералну пробу у Трсту и ово је био њен први излазак из Италије. Београд је био прва станица у њеној мисији по земљама „Јадранско-јонске иницијативе“.

ЦИКЛУС ПРЕДАВАЊА О СОВЈЕТСКОЈ КОСМОНАУТИЦИ

У учионици Народне опсерваторије одржан је у првој половини 2007. године циклус од шест предавања под називом „Руски космички програм“.

Прва три предавања била су посвећена главном конструктору космичких летилица **Сергеју Павловичу Корољеву** (9. марта 2007. - Живот и дело, 16. марта - Ракетни и космички системи, 23. марта - Космички програм). Одушевљена космичким подухватима Шведска академија наука предлагала је совјетским властима, да се тајновитом вођи, тајног космичког пројекта. додели Нобелова награда. Изабравши тајност Хрушчов је шведским емисарима изјавио да је Нобелову награду заслужио цео совјетски народ, а не појединац.

У наредна три предавања представљени су:

1. пилот-ловац **Јуриј Гагарин**, који је захваљујући својој физичкој издржљивости изабран за првог космонаута (13. априла). Он је изабрао
2. **Валентину Терјешкову** за прву жену космонаута (27. априла).
3. **Алексеј Леонов**, први космонаут који је изашао ван брода и „прошетао космосом“. Сазнали смо да је овај велики интелектуалац дугогодишњи председник „Друштва руско-српског пријатељства“ (4. маја).

Свих шест предавања држала је Радмила Тонковић, професор филозофије и филологије, која ради и као преводилац. Ова једина жена златни пилот српског Ратног ваздухопловства (за тај назив треба испунити 55 услова) открила је низ интересантних детаља везаних за Корољева и Гагарина, као и за космонауте В. Терјешкову и А. Леонова. којима је у неколико наврата била домаћин у Београду.

У предавањима се дотичала и Србина Николаја Кибалџича који је у Русији о реактивном погону писао пре Циолковског, затим Светлане Савицке, која је прва међу женама боравила и радила у слободном космосу, те Јелене Кондакове која је у више летова са 169 дана у космосу рекордер – шушка се и да су она и њен муж космонаут први водили љубав ван Земље...

У учионици Б, где су држана предавања, захваљујући сарадњи са Руским центром за науку и културу „Руски дом“ у Београду, у марту и априлу трајала је изложба посвећена С. П. Корољеву. У име Друштва око изложбе и предавања највише су се заузели Горан Павичић и Јадранка Чизмић.

120 ГОДИНА АСТРОНОМСКЕ ОПСЕРВАТОРИЈЕ У БЕОГРАДУ

Покровитељ свих манифестација којима је током 2007. године обележено 120 година од оснивања Астрономске опсерваторије било је Министарство науке и заштите животне средине. Поводом обележавања годишњице, поздрављајући госте др Зоран Кнежевић, директор Астрономске опсерваторије посебно се обратио и захвалио присутном министру проф. др Александру Поповићу. У излагању је подсетио да се 2007. године навршава и 150 година од рођења Милана Недељковића, оснивача Астрономске опсерваторије и 75 година од како је она почела да ради на садашњем месту.

ПРОШЛОСТ

Др Слободан Нинковић је дао преглед рада Опсерваторије, од њеног оснивања 26. марта 1887. по тада важећем у Србији јулијанском календару, односно 7. априла по грегоријанском. Поводом годишњице наведимо периоде у развоју Опсерваторије, као и њене директоре:

1. Астрономска и метеоролошка опсерваторија:

а) Провизорна, 1887 – 1891. у приватној кући

б) Стална, 1891 – 1924. у наменски изграђеном објекту, такође на Малом Врачару, тачније Западном Врачару, како се зове тај део. Оснивач 1887. и управник је био Милан Недељковић до одласка у пензију 1924, осим краћег времена на прелазу векова.

2. Астрономска опсерваторија,

а) 1924 – 1932. на Малом Врачару. Настала је деобом заједничке опсерваторије, на засебне Астрономску опсерваторију чији је директор постао проф. др Војислав В. Мишковић (од 1926) и Метеоролошку опсерваторију на челу са проф. др Павлом Вујовићем, од 1924. године. Војислав В. Мишковић пуно се заузео око избора места за нову опсерваторију, на њеној градњи и инсталирању савремених астрономских инструмената, које набавио на име репарација после Првог светског рата Милан Недељковић.

б) 1. јула 1932. Опсерваторија је почела са радом на данашњем месту, на Великом Врачару. Већина телескопа је инсталирано до 1934. године, када је почео са радом Велики екваторијал 65/10550 см. Инсталација последњих инструмената извршена је крајем педесетих година прошлог века. Ради се о три телескопа за фундаменталну астрометрију: великом меридијанском кругу (изгорео у време бомбардовања 1999), великом вертикалном кругу и великом пасажном инструменту. Ова тада јединствена батерија у свету, имала је телескопе отвора 19 см и жижне даљине 258 см.

Тако је Опсерваторија у свом пуном посматрачком замаху користила девет телескопа и то су од реда сви били рефрактори.

Директори (раније управници) Опсерваторије, током 120 година њеног постојања су били:

Астрономска и метеоролошка опсерваторија:

1. Милан Недељковић, 1887-1899
2. Ђорђе Станојевић, 1899-1900
3. Милан Недељковић, 1900-1924

Астрономска опсерваторија:

4. Војислав В. Мишковић, 1925-1948
5. Милутин Миланковић, 1948-1951
6. Војислав В. Мишковић, 1951-1955
7. Милорад Протић, 1956-1960
8. Василије Оскањан, 1964-1965
9. Перо М. Ђурковић, 1965-1971
10. Милорад Протић, 1971-1975
11. Милан Мијатов, 1977-1981
12. Миодраг Митровић, 1982-1989
13. Иштван Винце, 1990-1993
14. Милан С. Димитријевић, 1994-2002
15. Зоран Кнежевић, 2002-.

ДЕЛАТНОСТ У 2006. ГОДИНИ

О раду Опсерваторије у 2006. години говорио је др Зоран Кнежевић.

Када су у питању административни послови Опсерваторија је обновила акредитацију научног института, директор др Зоран Кнежевић започео је нови мандат од 4 године, конституисано је Научно веће на челу са старим председником др Гојком Ђурашевићем и замеником др Миланом Ђирковићем, као и нови Управни одбор на челу са новим председником др Владаном Челебоновићем (поставља га Министарство за науку и заштиту животне средине) и замеником др Зорицом Цветковић.

Министарство науке и заштите животне средине прихватило је свих осам петогодишњих научно-истраживачких пројеката и поднесене извештаје о раду за 2006. годину, па су потписани анекси који се односе на рад у 2007. години.

У току 2006. из штампе су изашли бр. 172 и 173 часописа *Serbian Astronomical Journal* и Публикација бр. 80, која представља зборник радова са XIV Конференције астронома Србије и Црне Горе.

Слика 4: Прослава 120. годишњице Астрономске опсерваторије. Наташа Гавриловић, Ана Лаловић, Оливера Латковић, Војислава Протић-Бенишек, Никола Божић.

Слика 5: Прослава 120. годишњице Астрономске опсерваторије. Први ред: Драган Поповић, Александар Поповић, Марко Ерцеговац, Александар Белић, Брана Јеленковић. Други ред: Јелена Милоградов-Турин, Љиљана Добросављевић.

Слика 6: Прослава 120. годишњице Астрономске опсерваторије.

Слика 7: Прослава 120. годишњице Астрономске опсерваторије. Јелена Ковачевић и Лука Ч. Поповић.

Изнео је да је комплетиран Видојевички телескоп, да је изграђен објекат за рад и смештај астронома, да је павиљон за инструмент добио серклаж и да је недавно направљен механизам за окретање куполе. Излагање су пратили снимци са видео бима.

Од набавки и радова на Астрономској опсерваторији поменимо рачунар кластер типа, који је захваљујући др Луки Ч. Поповићу даривала Хумболтова фондација, исушивач ваздуха у библиотеци, . . . Извршен је генерални ремонт система за парно грејања, започето је постављање громобрана . . .

НАГРАДЕ

Овогодишње награде за научни рад и допринос развоју Опсерваторије лауреатима је уручио председник Научног већа ове куће др Гојко Ђурашевић. Добили су их:

1. **др Зорица Цветковић** за научни рад. Заслужна је за обнављање традиције посматрања двојних звезда и увођење нових значајних метода у ову област. Објавила је преко 60 научних радова у најугледнијим научним гласилима. Истакнуто је њено заузимање око организационих послова везаних за Зборник радова са Националне конференције и да је ангажована као рецензент у међународним часописима *Celestial mechanics* и *Astronomical Journal*. Предлагачи су били др Гојко Ђурашевић и др Милан Ћирковић.

2. **мр Бојан Арбутина** за научни рад младих. Награду је образложио њен предлагач др Милан Ћирковић који је за славодобитника рекао да је „бриљантни сарадник“. Његови радови се односе на супер нове звезде и њихове остатке и на тесне двојне звездане системе. Бојан је помоћник уредника Српског астрономског журнала, ради на уређењу презентације Астрономске опсерваторије, бави се популаризацијом науке . . .

3. **мр Драгомир Олевић** за сараднике Астрономске опсерваторије који су дали допринос њеном развоју. Истакнут је његов оригинални поступак у рачунању орбита двојних система, тзв. Ковалски-Олевићев метод (Ковалски, руски математичар чији се аналитички изрази користе). Рад награђеног који се 40 година на Астрономској опсерваторији бавио израчунавањем орбита малих тела Сунчевог система и двојних звезда, приказао је један од предлагача др Миодраг Дачић.

4. **Друштво астронома Србије** за спољна правна и физичка лица која су допринела развоју Астрономске опсерваторије. Предлагач др Зоран Кнежевић је изнео да је Друштво организатор успешних припрема младих учесника за међународне астрономске олимпијаде, (прошле године на пример у Индији освојили су две златне, две бронзане медаље и специјалну награду). Истакао је улогу ДАС-а у повратку наших астронома у Међународну астрономску унију и помоћ коју пружа у организовању астрономских скупова.

Слика 8: Прослава 120. годишњице Астрономске опсерваторије. Бојан Арбутина, Зорица Цветковић, Драгомир Олевић, Слободан Нинковић.

Награду за ДАС је примила његова председница др Зорица Цветковић. У име свих награђених захвалила се предлагачима и Научном већу.

Следило је традиционално фотографисање на степеништу Управне зграде и богати коктел у природи. Пуно се причало о свему и свачему. Представници нашег Друштва су искористили прилику да о неприликама везаним за Народну опсерваторију и Планетаријум (ЈП „Београдска тврђава“ тражи да Друштво за мањи део простора плаћа закупнину а да се већи заједнички користи) поразговарају са министром др Александром Поповићем.

ВЕЧЕ ПОСВЕЂЕНО ПРЕДРАГУ МИЛИЋЕВИЋУ

Слика 9: Насловна страница књиге „Од ралице до надзвучних и космичких летова“ П. Милићевића.

Слика 10: Предраг Милићевић (1926-2007).

Издак из штампе књиге *Од ралице до надзвучних и космичких летова (От сохи до сверхзвуковых и космических полётов)* искоришћен је за њену промоцију у Београду, као и за представљање загонетног аутора Предрага Милићевића, који је преминуо у Москви месец дана пре свог планираног доласка на овај скуп.

Књига говори о прошлости, делатности и достигнућима руског ваздухопловног предузећа НПП „ЕГА“ (Научнопроизводно предузеће „Електрохидрауличка аутоматика“), у чијем је конструкторском бироу радио Предраг Милићевић као главни конструктор објавивши 40 патената. Основни задаци овог предузећа су пројектовање и израда система за аутоматско управљање (у случају потребе, на пример када није могуће да се користе ручне команде) ваздухоплова и ракета и напајања горивом турбомлазних и ракетних мотора. Ту су практично решени ови проблеми везани за војне авионе фамилија МиГ, Иљушин, Сухој, Тупољев . . . за надзвучни путнички авион Ту-144, као и за бројне врсте ракета и за руски шатл „Буран“.

А предузеће је почело са радом 1922. године, у време грађанског рата као ремонтна вагонска радионица за поправку шинских возила, која је крстарила Русијом. Године 1934. је добило велики задатак – прављење карбуратора за клипне авионе. . . 1940. постаје први опитни авионски центар за потребе фронта . . . од 1944. се ради на системима за управљање . . .

Књига је необична, јер се аутор осврће и на рад и личности бројних прегалаца, од којих су многи били његови другови. Посебну пажњу је посветио доприносу руководиоца Фјодора А. Короткова, чије су карбураторе имали сви ратни авиони СССР-а.

Излагачи. Госте је поздравио Олег Булдаков, аташе за културу Амбасаде Руске Федерације у Србији, књигу је представио др Златко Петровић, професор Катедре за ваздухопловство београдског Машинског факултета, о развоју руских ваздухопловних и ракетних мотора говорио је мр Миленко Ступар, директор Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“ у Батајници, о четворогодишњем пријатељству са П. Милићевићем и заједничким акцијама за помоћ Србији и Црној Гори у време санкција и бомбардовања Сергеј Шестаков, дипломата и новинар; присутне је поздравио и зажелио да се књига преведе на наш језик генерал-мајор Видосав Ковачевић, начелник Војне академије, док је паралелу са Николом Кибалчићем⁷ направио др Бранко Китановић, правник и генерални секретар НКПЈ.

Последњи излагач је била инжењер физике Катарина, кћерка Предрага Милићевића. Ево неких прикљешки из њеног казивања о свом оцу.

Предраг Милићевић је рођен 1926. у Београду. Родитељи, учитељи, су му се убрзо нашли у Вршцу, где је завршио гимназију. Од 13. године је члан СКОЈ-а, а 1944. је предложен и примљен у КПЈ. Учествовао је у НОБ-у од 1941. године. Са војницима III украјинског фронта и партизанима учествовао је у ослобађању Вршца и Београда. Био је сестрић народног хероја Жарка Зрењанина. Завршио је две године Ваздухопловног института у Москви. Као информбировац 1949. године радио је за „Нову Борбу“ у Прагу. Због лажних оптужби тамо бива затворен. Касније му је призната невиност. Године 1957. с одличним успехом завршава још две године на Ваздухопловном институту. Запошљава се у одбрамбеној индустрији СССР-а, у поменутом предузећу НПП „ЕГА“, у коме ради до свог пензионисања 2006. године. Ово предузеће, које је имало 1500 запослених, успело је да захваљујући довитљивости својих руководиоца преживи „транзициони период“.

Целог живота узор му је била Мила Матејић, пилот-једриличар из Вршца, коју су немачки фашисти обесили 1942. у Панчеву. Причајући да је њену слику, попут иконе, држао у свом стану у Москви, Катарина се расплакала.

Био је аутор политехничког руско-српског речника. Писац је неколико књига. Од 1983. године редовно је обилазио Југославију. Написао је преко 200 чланака и радова везаних за очување Југославије и заштиту српских права, посебно на Косову и Метохији, који су објављивани и ван Русије. До свог краја био је одан црвеној идеји – био је члан обновљених комунистичких партија непостојећих земаља СССР-а и Југославије.

Ову поливалентну промоцију књиге успешно је водила професор Радмила Тонковић, једина жена почасни и златни пилот нашег Ратног ваздухопловства.

⁷ Николај Кибалчић (1853-1881) изумитељ реактивног погона, пре Циолковског. Српског је порекла.

Слика 11: Представљачи; са лева на десно: др Бранко Китановић, Сергеј Шестаков, проф. др Златко Петровић, Радмила Тонковић (водителј), мр Миленко Ступар, Олег Булдаков, Катарина Милићевић и генерал-мајор Видосав Ковачевић.

Промоција је извршена у Великој сали Руског дома у Београду, 20. априла 2007. године. У сали је због недавно преминулог аутора владала елегантна атмосфера којој је доста допринела и група певача хора „Лаза Нанчић“ из Вршца која је уз инструменталну пратњу наизменично изводила сетне руске и српске народне песме. Чула се и химна „Хеј Словени“ и партизанска песма „По шумама и горама . . .“, као и по мелодији истоветна руска песма.

Промоција, односно нова манифестација руско-српског пријатељства завршена је закуском у холу Дома. Хол су красили експонати везани за прошлогодишњу изложбу „45 година космичке ере“.

ЂОРЂЕ СТАНОЈЕВИЋ, ОД СУНЦА ДО СТРУЈЕ

Под горњим насловом у оквиру Семинара из историје и филозофије математике Математичког института, у Сали бр. 2 САНУ, 15. маја 2007. године проф. др Јелена Милоградов-Турин одржала је предавање.

На ефектан начин и са пуно илустрација представила је живот и дело Ђорђа Станојевића (1858, Неготин –1921, Париз), првог српског астрофизичара, који је астрономију углавном напустио у другој половини живота, настављајући да се бави професуром физике и пословима „менаџера

за електрификацију“ Србије. Овај писац нашег првог астрофизичког рада и творац првих електричних централа у Србији, први је код нас правео фотографије у боји и бавио се емитовањем и пријемом радио таласа.

На скраћеној верзији овог предавања, коју је недавно одржала на Коларцу, професорка Јелена је од једног присутног професора сазнала да су се организатори светског конгреса индустрије хлађења, који ће се наредне године одржати у Београду, обрадовали када су чули за књигу „Индустрија хлађења“ Ђорђа Станојевића. Наиме 1908. у српској делегацији која је присуствовала оснивању Међународног института за хлађење налазио се Ђ. Станојевић. Књига је драгоцене јер садржи записник са овог скупа и попис делегација различитих земаља, као и њихове чланове. Оригинални записник се изгубио у Француској.

Инспиративно предавање професорка Јелена је завршила навођењем различитих признања која је за свој рад постхумно добио Ђорђе Станојевић, као и приказивањем снимака његове и данас постојеће породичне куће, у Милоша Великог, чији је пројекат инспирисан Медонским „астрономским“ замком. О овој кући, Станојевићевој супрузи, која је била прва дворска дама краљице Наталије, доласку Николе Тесле у Београд, фотографијама и о многим другим детаљима, говорио је и проф. др Драган Трифуновић, који је доста времена посветио животу Ђорђа Станојевића.

Предавање је изазвало живу дискусију која се уствари водила и током целог излагања, па је оно потрајало два сата.

ЈАН ВОНДРАК НА НАРОДНОЈ ОПСЕРВАТОРИЈИ

Јан Вондрак, председник дивизије I (Фундаментална астрономија) Међународне астрономске уније, у четвртак 9. августа 2007, у пратњи наших астронома Наде Пејовић и Милана С. Димитријевића посетио је Народну опсерваторију Друштва.

Подсетимо да је Јан Вондрак био ментор за докторски рад сада професору универзитета Нади Пејовић и члан комисије за одбрану доктората Горана Дамљановића. Многи наши астрономи и студенти астрономије су били гости чешке опсерваторије Ондрејов код Прага у којој је радио. Професор Вондрак је био на Народној опсерваторији и пре двадесетак година. Добро говори наш језик.

У Београду је био предавач на Првој летњој међународној школи астрономије и геофизике за младе астрономе. Школа је одржана од 6. до 11. августа 2007, под патронатом МАУ. Петак је био његов дан, јер је одржао два блока предавања: Астрономски референтни системи и координатни системи и Астрометријске технике и каталози и Време у астрономији и ротација Земље – теорија и посматрања. Више о школи може да се види на www.ssag.matf.bg.ac.yu.

Слика 12: Јан Вондрак и Милан С. Димитријевић.

Слика 13: Милан С. Димитријевић, Јан Вондрак и Милан Јеличић.

ПРОМОЦИЈА "ВЕЛИКОГ РЕЧНИКА АСТРОНОМИЈЕ"

У среду 12. децембра 2007. у књижари Дерета у Кнез Михајловој одржана је промоција Великог речника астрономије Јана Рипдата, чувеног британског популаризатора астрономије.

Речник су превеле астрофизичар др Зорана Дохчевић-Митровић, која ради у Институту за физику, позната нашој астрономској јавности по преводу књиге „Коначна судбина васионе“ Џамала Ислама, и Слађана Танасијевић, професор енглеског језика у III београдској гимназији.

Слика 14: Пред промоцију "Великог речника астрономије".

Слика 15: Водитељка, Милан С. Димитријевић, Зорана Дохчевић Митровић, Слађана Танасијевић.

Слика 16: Милан С. Димитријевић, Зорана Дохчевић Митровић.

Слика 17: На промоцији "Речника".

Присутнима, а било их је десетак, се најпре обратио др Милан С. Димитријевић, стручни редактор књиге. Истакао је да је експлозивни развој астрономије, коме су доста допринели велики земаљски и ванземаљски телескопи, као и аутоматске летилице, довео до потребе за речником пре свега савремене астрономије.

Присутнима су се затим обратиле З. Дохчевић-Митровић и Слађана Танасијевић, које су говориле о проблемима и недоумицама на које су наилазиле у преводитељском раду, пре свега због наше скромне астрономске терминологије. Затим се публици обратио и главни уредник Петар В. Арбутина.

Тако се и у Београду појавио речник астрономије, који ће добро доћи свим нашим астрономима, љубитељима астрономије и новинарима који прате успехе астрономије . . . Подсетимо да је у Загребу наш вредни популаризатор астрономије Владис Вујиновић 2004. објавио астрономски речник, додуше скромнијих размера.

121 ГОДИНА АСТРОНОМСКЕ ОПСЕРВАТОРИЈЕ У БЕОГРАДУ

На Благовести, 7. априла 2008. године навршила се 121. година постојања Астрономске опсерваторије у Београду. Тог дана је одржана традиционална годишња свечаност. Госте је поздравио др Зоран Кнежевић, директор Астрономске опсерваторије. Посебно се захвалио на присуству министарки за науку др Ани Пешикан и њеном помоћнику за основна истраживања проф. др Ратку Јанкову.

Из излагања др Зорана Кнежевића о раду Астрономске опсерваторије у календарској 2007. години истакнимо:

– обележена су три јубилеја: 120 година од оснивања Астрономске опсерваторије на Западном Врачару, 150 година од рођења њеног оснивача Милана Недељковића (1857-1950) и 75 година деловања Опсерваторије на садашњем месту (Велики Врачар). На Новом гробљу су положени венци на гробове Милана Недељковића и Војислава В. Мишковића, издата је поштанска марка и одржана су два научна скупа:

1. V српска конференција о облицима спектралних линија у астрофизици.

2. Проучавање природе кроз векове

– успешно је обављена основна делатност тј. усвојени су извештаји за свих 8 пројеката и извршена је њихова позитивна евалуација, па се очекује наставак финансирања.

– Вршена је процена научно истраживачке делатности, на првом месту по просечном импакт фактору. Импакт фактор је број који одређује вредност часописа у циљу бодовања рада истраживача.

– Издата су два броја "Serbian Astronomical Journal"-а, 174. и 175. (анализа Народне библиотеке Србије говори да је SAJ по цитираности пети од 477 српских часописа) и "Публикације" бр. 81 и 82.

– Поменута два скупа су имала заједно преко 100 учесника из иностранства. Зборник о спектралним линијама је објављен у Америци, а зборник радова из историје природних наука је касније изашао у "Публикацијама".

– Одржано је шест научно-стручних предавања

– Персонал Опсерваторије чини 51 запослени, од којих је 38 истраживача. Докторирао је Горан Дамљановић, а магистрирали су Бранислав Вукотић и Наташа Тодоровић.

– настављена је „пужеvim“ кораком градња висинске станице на Видојевици. Завршени су грађевински радови, изграђена је купола, инсталиран је механички део телескопа. Набављена је CCD камера (50 000 евра). Овај део излагања су пратили снимци.

– Завршена је санација Великог екваторијала, почела је санација Школског павиљона, постављена је нова громобранска инсталација, сређена је ложионица, успостављена је локална рачунарска веза, кабл за укључење у академску интернет везу је стигао до Института „Михајло Пупин“, набављени су нови рачунари, клима уређаји, копир апарат . . .

Приход Опсерваторије у 2007. години је био 64,5 милиона динара.

Слика 18: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Александар Белић, Војислава Протић-Бенишек, Иван Мишковић, Надежда Пејовић, Слободан Вуковић.

Слика 19: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Лука Ч. Поповић, Раде Павловић, Владимир Савковић, Марко Поповић, Милан Радованац, Ђура Божичковић.

Слика 20: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Александар Кубичела, Јелисавета Арсенијевић.

У име Научног већа Астрономске опсерваторије др Гојко Ђурашевић је поделио следеће награде:

1. **др Дарку Јевремовићу** за научни рад. У образложењу предлога др Луке Ч. Поповић и Милана С. Димитријевића, Поповић је изнео да је славодобитник у последњих 10 година објавио 40 радова, од којих је 13 у водећим светским часописима. Како се Дарко налазио у Немачкој на скупу посвећеном виртуалним опсерваторијама, награда му је уручена виртуално – примио је мр Зоран Симић.

2. **мр Драгана Илић**, асистент Математичког факултета, је радећи на пројекту др Луке Ч. Поповића од 2002, објавила седам радова у области спектроскопије вангалактичких објеката у међународним часописима, за научни рад младих. Предлагач је био Л. Ч. Поповић. Д. Илић је у име Д. Јевремовића и себе захвалила на наградама.

3. **Математичка гимназија** је добила награду у разделу за спољна правна и физичка лица која су допринела развоју Астрономске опсерваторије. Предлагач др Зоран Кнежевић је изнео да је Гимназија једина средња школа у Србији у којој је астрономији посвећен један час недељно. Поменуо је бројне медаље које су ученици Гимназије добили на астрономским олимпијадама.

Награду је уручио директору Гимназије Срђану Огњеновићу. Директор С. Огњеновић, који је на тој функцији само неколико дана, се захвалио на награди. Истакао је да је и он завршио Математичку гимназију и да се у публици налази његова омиљена професорка астрономије (проф. др Јелена Милоградов-Турин).

Слика 21: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Драгана Илић прима награду за младе за научни рад од Гојка Ђурашевића. Остали на слици: Нада Ђокић, Срђан Самуровић, Бојан Новаковић.

Слика 22: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије.

Слика 23: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Миодраг Дачић, Војислава Протић-Бенишек, Слободан Вуковић.

Слика 24: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Марко Ерцеговац, Лука Ч. Поповић.

Слика 25: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Иван Мишковић, Милан Радованац.

Слика 26: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Бојан Новаковић, Ђорђе Смиљић, Немања Ракић, Милан Глигорић, Дајана Врањеш, Јелена Ковачевић.

Слика 27: Прослава 121. годишњице Астрономске опсерваторије. Седе Предраг Устић, Милан Радосављевић, Сретен Степановић, Мијодраг Латинкић. Стоје Љубиша Спасић, Бора Јовановић.

На крају официјалног дела свечаности скупу се обратила министарка *Ана Пешикан*. Изнела је задовољство презентацијом рада Опсерваторије, „јер ми немамо културу евалуације“, да осећа да је запосленима „стало до струке“ и њихову „посвећеност и ангажовање на популаризацији науке која је невероватно важна“. „Требате да се поносите са годишњицом и врло је важно што имате план будућих корака.“

Оснивач астрономског олимпизма код нас проф. др Јелена Милоградов-Тулин је изјавила да је срећна што је Математичка гимназија добила награду. Позвала је млађе сараднике да наставе рад са надареним ђацима ове гимназије.

Следило је традиционално фотографисање на степеништу Управне зграде и коктел у природи на површини испред ње.

UNPUBLISHED NEWS AFTER TRANSITION OF "VASIONA" TO BIG FORMAT IN 2005

News and description of event connected with Serbian astronomy, submitted to "Vasiona" and not published after the transition to big format in 2005 are given. Namely: 1) Review of the journal "GEA" No. 5; 2) The last meeting of the old editorial board of "Vasiona"; 3) Fifty years from the death of Josip Slavensky; 4) Donations to Astronomical Society "Rudjer Bošković"; 5) CD with the presentation of the 4th Serbian conference on spectral line shapes; 6) Review of the journal "GEA" No. 6; 7) The exposition "Kosmika" in Belgrade; 8) A series of lectures on Soviet cosmonautics; 9) 120 years of Belgrade Astronomical Observatory; 10) The evening dedicated to Predrag Milićević; 11) A lecture on Djordje Stanojević; 12) The visit of Jan Vondrak to the People's Observatory; 13) The promotion of "Big dictionary of astronomy", and 14) 121 years of Belgrade Astronomical Observatory.